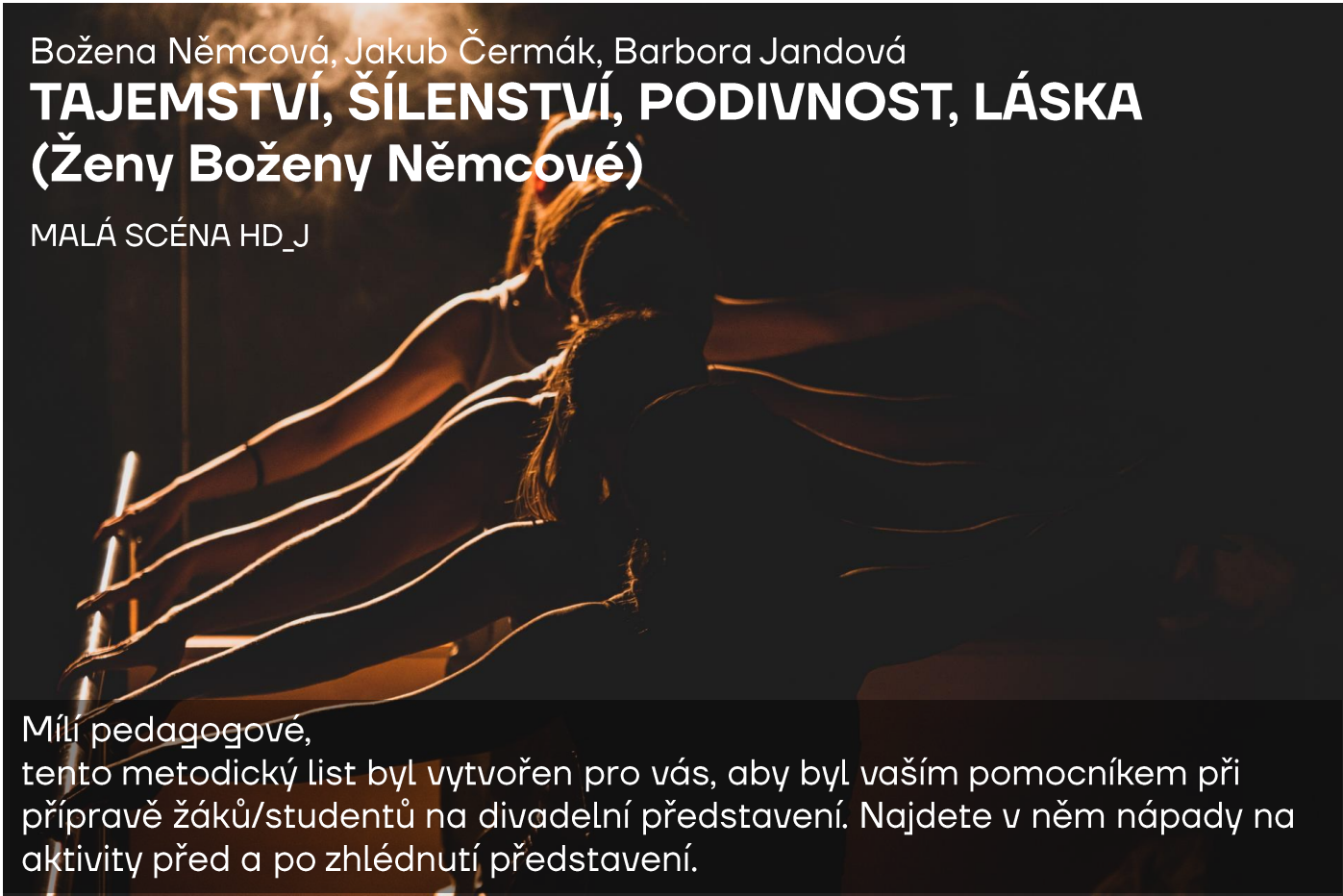

Božena Němcová, Jakub Čermák, Barbora Jandová
TAJEMSTVÍ, ŠÍLENSTVÍ, PODIVNOST, LÁSKA
(Ženy Boženy Němcové)

MALÁ SCÉNA HD_J

Milí pedagogové,
tento metodický list byl vytvořen pro vás, aby byl vaším pomocníkem při přípravě žáků/studentů na divadelní představení. Najdete v něm nápady na aktivity před a po zhlédnutí představení.

Proč věnovat čas přípravě na představení?

Věnovat čas inscenaci ještě před samotnou návštěvou divadla pomáhá studentům vytvořit si intenzivnější a hlubší zážitek z představení. Následná reflexe představení pomáhá zorientovat se v tématu, v divadelních prostředcích, ve vlastním zážitku a otevírat další témata k zamýšlení. Cílem přípravy a reflexe představení není poučovat nebo informacemi a vysvětlováním zplošťovat zážitek z uměleckého díla. Jde o vzájemnou výměnu podnětů, o diskuzi a o další rozvíjení témat inscenace zajímavými metodami. A také o pomoc divadlo zpřístupnit méně zkušeným divákům. Studenti se často s divadlem setkávají pouze prostřednictvím školy, a proto je ve vašich rukou, jaký si vybudují vztah k dramatickému umění.

Jak s metodickým listem pracovat?

Aktivity jsou určeny pro žáky vyšších ročníků ZŠ a studenty SŠ. Přestože jednotlivé aktivity na sebe navazují a tvoří tak ucelenou lekci, lze je využít i jednotlivě, podle potřeb skupiny. Tento materiál je jedna z mnoha možností, jak pracovat při přípravě a reflexi divadelního představení, a proto se nebojte aktivity přizpůsobit potřebám a zkušenostem vašich žáků/studentů.

Tento materiál se skládá ze dvou částí:

- 1) aktivity předcházející návštěvě divadelního představení
- 2) aktivity po zhlédnutí divadelního představení.

Každá z částí je navržena na cca 45minut, ale při delších diskuzích či hlubším rozvíjení témat mohou aktivity trvat i déle.

O inscenaci

Inscenace vychází ze čtyř povídek Boženy Němcové – Karla; Babička – kapitola o Viktorce; Divá Bára; Sestry a básnické prózy Čtyry doby.

Studentky gymnázia se musí vyrovnat nejen se školou a školními povinnostmi, ale především se sebou – s odlišností, se sebe přijetím, s láskami a přátelstvím.

Tajemství probouzí dívka Karla, šílenství propadne hrdinka Viktorka, podivnost je přičítána Báře a ve znamení lásky se odehrává příběh sester Hedviky a Johanny. Vše pak uzavírá příběh samotné Boženy Němcové.

Tvůrčí tým:

Režie: Jakub Čermák, dramaturgie: Barbora Jandová, scéna a kostýmy: Martina Zwyrtek, hudba: Adam Kratochvíl.

Hrají:

Svetlana Hruškociová, Sara Venclovská, Stanislava Hajduková, Šárka Býčková, Alexandra Palatínusová, Lenka Schreiberová, Stanislav Gerstner

Délka: 2:25 hod (s pauzou)

Premiéra: 7.dubna 2022

1. část Aktivity před návštěvou představení

Cílem těchto aktivit je seznámit účastníky s předlohou a tématem inscenace.

▪ Asociace - Co víme o Boženě Němcové?

Studenti sedí v kruhu a postupně každý řekne krátkou informaci, kterou o Boženě Němcové ví. Pokud někdo neví, přeskočíme ho a pokračujeme dál. Pokud zazní nepravdivá informace, taktně ji opravíme. Kolečko informací několikrát opakujeme. Na závěr učitel může říct informaci, že v povídkách Boženy Němcové často vystupovaly jako hlavní hrdinky ženy.

- Postava - Co řešily ženy v 19.století/ co se od ženy očekávalo

Na velký papír nakreslíme postavu, do které pak studenti společně vepisují, co si myslí, že řešily ženy v 19. století. Okolo postavy pak žáci píšou, co se od ženy v 19.století očekávalo. Cílem aktivity je zamýšlení se nad historickými a společenskými normami té doby.

- Práce s textem – čtení úryvků

Žáci jsou rozděleny do čtyř skupin, každá skupina dostane úryvky (viz příloha) k vybrané povídce (Karla, Sestry, Divá Bára, Viktorka), které si společně přečtou. Po přečtení společně diskutují o obsahu a formě povídky. Pedagog by měl být připraven v případě potřeby dovysvětlit příběh povídky.

- Scénky– seznámení s povídkami

Na základě přečtených úryvků skupina ostatním představit děj povídky ve třech krátkých scénkách. Po předvedení každé povídky proběhne krátká reflexe toho, co skupina zahrála a jak tomu ostatní rozuměli.

- Hashtagy – přiřaď slova ke správné povídce

Představení má název Tajemství, šílenství, podivnost, láska – název vychází ze čtyř již zmíněných povídek – zkuste slova přiřadit ke správné povídce – hrdince. Ke každé povídce vymyslete a napište další klíčová slova (hashtagy).

2.část - Aktivity po návštěvě představení

- Asociace – co si vybavíš ze shlédnutého představení

Studenti po kruhu říkají krátké vzpomínky, výjevy, dojmy. Aktivita by měla být rychlá, svižná, cílem je připomenout atmosféru a dojmy z představení.

- Hledání témat a motivů

Napsat na společný papír všechny témata a motivy, které jsme v představení našli. Která témata vám připadají nejvíc aktuální? Které se nejvíc dotýká vás? Proč?

- Postava – co řeší ženy dnes?/co se od žen očekává dnes?

Opakování aktivity, která probíhala před představením, ale tentokrát se účastníci budou zabírat tím, co řeší ženy dnes a co od nich společnost očekává – jaké jsou dnešní stereotypy / předsudky / očekávání.

Velmi cenný je mužský pohled na toto téma. Pedagog by měl v případě potřeby pomoci chlapce vtáhnout do tématu a povzbudit je k vyjádření/ k pochopení žen.

- Komparace postav

Porovnání postavy vytvořené před představením a po. Co mají postavy společného? V čem se liší? Má nám literatura 19.století co říct?

- Slohová práce

Napsat slohovou práci na jedno z vybraných slov – tajemství; šílenství; podivnost; láska.

TAJEMSTVÍ, ŠÍLENSTVÍ,
 PODIVNOST, LÁSKA
 (ŽENY BOŽENY NEMCOVÉ)

Divá Bára – ukázky z knihy

• Když Bára dosáhla patnácti let, žádné děvče v celé dědině se jí nemohlo rovnat v síle a velikosti. Její tělo bylo hrubých kostí, silných svalů, přitom ale pravidelných forem. Mrštná byla jak pstruh. (...)

• Bára měla vůbec do sebe tolik neobyčejných vlastností, že se nebylo čemu divit, když si sousedé o ní povídali, neboť si neuměli takovou povahu nijak vyložit, a začali opět tvrdit, že to je přece jen nějaké „divé dítě“, a ne-li to, tedy že ji zajisté polednice vzala pod svoji moc. Tím vyřknutím bylo všechno počínání děvčete vysvětleno a omluveno, ale mělo ten následek, že se jí vesničané buď štítili, buď báli, a jen několik duší ji opravdu milovalo. Kdo ji chtěl hodně pozlobit, řekl jí „divá Báro!“ Ale byl každý na omylu, kdo si myslel, že ta přezdívka ji víc než každá jiná mrzí, tím jí právě neublížili, každá jiná přezdívka více ji zabořila než ta. (...) Mimo otce milovali ji jedině Elška a Josífek, její vrstevníci. Josífek byl syn kostelníka, Elška byla neteř pana faráře.

• U lesa, několik set kroků za řekou, byl hřbitov. Po klekání neradi chodili lidé tou stranou a mnoho bájí bylo o umrlcích, kteří tam v půlnoční dobu rejdy tropí. Ale Barča i noční dobou tam tudy šla a nikdy aby se jí cos strašného bylo přihodilo. Nevěřila tedy, že by zemřelí vstávali, lidi strašit chodili a na svých hrobech se veselili. Když šla chasa do lesa na jahody nebo na borůvky a zahlédli kdesi hada, tu se dali na útěk, dokonce jestli had hlavu pozdvihl a žihadlo jim ukázal, tu běželi všichni k vodě, aby tam dříve byli než had a on žádné moci k nim neměl. Barča nikdy neutekla, ona se nebála zlého býka, neřku-li hada nebo štíra. Jestli jí ležel v cestě, odehnala ho, nedal-li se ale odehnat a bránil se, zabila ho. Když jí nepřekážel, nechala ho. Zkrátka, Bára neznala strach a bázeň. Ani když hrom bil a bouře nad údolím svůj vztek vylévala, Bára se nechvěla. Ba naopak, když vesničané okna i dveře zavírali, hromničné svíce rozsvěceli, strachem třesoucí se modlili, aby se na ně Pánbůh nehněval, tu Bára nejraději stála na záspí, aby se mohla lépe dívat na obzor, před okem rozprostřený. (...)

• Jednoho rána roznášelo se po celé vsi, že straší, bílá ženská prý že šla od zádušního lesa k vesnici, po celé návsi, po lukách a kdesi u hřbitova že zmizela.

„Já tomu nevěřím,“ řekla Bára Elšce, když k ní ten samý den přišla na palouk do lesa, kde Jakub pásl. „Nechť tak, nebo jinak, já jsem tomu povděčná, zbavilo mě to na několik dní snad nenáviděného hosta. Psal sice strejčkovi, že mají žně a tuze mnoho práce, že nebude moci po několik dní přijít, ale chtěla bych krk vsadit, že slyšel o strašidle a že se bojí. On je hrozný strašpytlík – a skrze zádušní les jít musí.“ „Kéž by ho to tam bylo zaválo, aby víc do Vestce nepřišel. Já bych vás raději v rakvi viděla než s tím plecháčem u oltáře,“ hněvala se Bára. „Já nevím, kam dala panna Pepinka rozum, že vás chce k němu nutit, ona je přece dobrá.“

„Ona se o mne stará, abych se měla dobře, to je ta příčina, a proto se na ni nehněvám, ale vzít si ho nemohu, děj se, co děj.“

„Také nesmíte, bůh by vás trestal, kdybyste slib dala panu Hynkovi a nedodržela ho. Víte, jak se říká – Kdo ty sliby lásky ruší, běda, běda jeho duši!“

„Já je nikdy, nikdy nezruším, i kdyby to léta trvalo,“ tvrdila Elška.

• Noc byla jasná dost, bylo vidět od vesnice až k lesu, už byli pocestní nedaleko, když tu najednou z lesa vystupuje vysokánská – alespoň se jim tak zdálo – bílá postava, přímo k nim. Správce vykřikl a jako špalek se převálil na zem, kostelník mžikem vystřízlivěl, dal se na útěk, jen pacholek zůstal jako sloup stát, když ale postava bílou rukou odhrnula zahalení a umrlčí obličej mu ukázala, zuby na něj vycenila, vlasy mu vyvstaly, hrůza ho obešla i sklesl vedle správce na kolena. Postava si ho ale nevšimla, silnou rukou pozdvihla správce ze země a zahoukla mu dutým hlasem do uší: „Jest se ještě jednou na faře ukážeš co ženich, je po tobě veta!“ To dořekla a kráčela dlouhým, volným krokem k dědině. Zatím Vlček přiběhl bez dechu na návěs, dopadl ponocného a vyvolali půl vsi. Srdnatější se osmělili ven, vzali kyje i cepy, kostelník musel na faru pro něco svěceného. Vzali ho doprostřed a brali se na cestu k zádušnímu lesu. Viděli hned u vsi zvolna kráčet bílou postavu, ne ale ke vsi, nýbrž stranou na luka ke hřbitovu. Zarazili se na okamžik, pak si ale křikem dodávali srdnatosti a postupovali všichni v jedné hromadě za bílou postavou, která, když je uviděla, zrychlila krok. Najednou ale i ona se dala do běhu, zamířila k řece a na můstku jim zmizela z očí. Dali se tedy za ní, když získali již více smělosti. U mostku se zastavili.

„Něco tu leží bílého!“ křičeli. (...) Prohlíželi, co našli, a všichni zůstali, jak by z oblak spadli. Byly to dvě bílé plachty a hnědá vlněná suknice s červenou lemovkou. Suknici znali: „To je divé Bány!“ zvolali všichni. „Proklatě!“ kleli někteří. „To je pravý drak!“ nadávali jiní, nejhůř ale řádl správce a kostelník, ti se málem pominuli. Jediný pacholek se smál: „Snáze bych se byl smrti nadál, než že v tom strašidlu vězí Bára, je to zatrolená ženská!“ (...)

· Pan farář dal Báře ještě dlouhé napomenutí, pak ji poslal do čeledníku, aby tam čekala na rozsudek. Poradil se s rychtářem, konšely i panem učitelem a usoudil tak, když udělala Bára takové všeobecné pohoršení a tolik se odvážila, aby byla veřejně potrestaná. Uložil se jí ten trest, aby jednu celou noc byla zavřena v kostnici na hřbitově. Zdál se to být všem hrozný trest, ale když prý je tak smělá, že se ničeho a nikoho nebojí, ať prý pozná, co je to bát se. (...)

· Myslivec zaklel, pak strhl ručnici z ramene, pověsil na strom, vyšnul se hbitě přes zeď hřbitova, vypáčil silnou paží dveře kostnice a stál před Bárou, kterou hřmot probudil. Když uviděla myslivce před sebou, měla za to, že je ještě ve snu, když ale uslyšela jeho hlas, divila se, proč tam přichází, a nemohla rozpačitostí ani na jeho pozdrav poděkovat. „Nediv se, Báro, že jsem tak sem vrazil, jdu okolo, vidím tvého otce, slyším, co se s tebou dělo, žes tu. To mne rozhněvalo. Pojď pryč z té umrlčiny,“ pobídl Báru myslivec a vzal ji za ruku. „Ne tak, pane – zůstanu zde, až sem pro mne přijdou, řekli by, že jsem utekla. Vždyť mi tu nebylo tak zle,“ zdráhala se Bára a zlehka vytáhla ruku z ruky myslivcovy. (...) „Báro, já nejsem přítel dlouhých řečí, mám tě rád od té chvíle, co jsem tě viděl, já se tě naučil i znát, třeba jsem s tebou nemluvil – a že jsem ti dosud nic neřekl, stalo se tím, že jsem si netroufal dojít pro tvoje slovo. Nyní víš vše, řekni i ty, jestli se ti líbím – a chceš-li být mou ženou. Ve Vestci nyní být nemůžeš, seber si tedy, co máš, a pojdte hned s otcem ke mně do lesa, kde tě budou lidé milovat.“ (...)

· Ještě větší podivení bylo na faře a po celé vsi. Lidé mysleli, bůhvíjak Bára zkrotne, jak bude ponížená, ale ona se vrátila co nevěsta, a ještě k tomu takového muže. Ani věřit tomu nemohli, že by bylo možné, aby se mohla divá Bára komu tak zalíbit. A ono se to stalo!

Zdroj: NĚMCOVÁ, Božena. Divá Bára [online]. V MKP 1. vydání. Praha: Městská knihovna v Praze, 2018. ISBN 978-80-7602-180-8.

Karla - úryvky

• "Selka, podiv se, koho jsem tuto z města dovezl!" zvolal dříve, než selka naň byla promluvila. Okamžení dívala se rychtářka na příchozí, pak ale s radostnou tváří obě ruce vstříc jí podávajíc, zvolala: "Matičko klatovská, totě Markyta! Kdes ty se tu vzala?" "Přišla jsem s vojáky do Domažlic. Sedlák mne vzal domů," odpověděla Markyta, tisknouc selce ruku. "Nu, to dívčí je tvoje?" "Je." "Pánbůh ti je požehnej, jako višně! Nu, pote dál, pote. Sedněte hyn za stůl. (...)

"Nu, osobo zlatá, povídej pak, kterak se ti vedlo v Němcích, co dělá Drahoň, tvůj muž? Vrátil se teky?" začala selka. "Ten se huž nevrátí, odešel na věčnost," pověděl Milota. "Humřil," spráskla ruce dobrosrdečná selka a oči se jí zalily slzami. "Nu, potěš tě pánbůh. - Což se mu stalo? Bul on chlap selný."(...)

"Jak ti říkají?" ptala se malého děvčete selka. "Karla," odpovědělo děvče, pozdvihši k ní sivé, černě obrvené oči.

• Karlu houpával na klíně, povídal jí pohádky a každou neděli přinesl jí z kostela jablko nebo čepeníčko. - Jen to mu vhod nebylo, že Markyta ani na hodinu děvče k potěšení mu neponechala. "Tuto, kmotra - tentononc - je hloupý zvyk, že máš to děvče vždy u kapsy," bručival, když mu ji odváděla. "Vždyť víš, kmotře, že jsem s ní zvykla. Od kolíbky nedala jsem ji od sebe, stýskalo by se mi a jí též. A děvče patří matce," říkala Markyta. "Hloupá věc, že je to děvče." "Prosím tě, kmotře, snad bys mi nepřál chlapce? To bych měla pěknou radost. Když bych si ho nejlíp vychovala, odevzdali by mi ho na vojnu a tam by mi umřel."

• Markyta si na svém děvčeti mnoho zakládala, v ní spočívaly všechny její radosti i naděje. Dokud byla malá, chovala ji co drahou masť, a čím větší byla, tím jí byla dražší (...). Kdykoliv o vdavkách řeč byla, říkala: "Karla se vdávat nesmí a nebude, ani za Petra ani za koho jiného." To se zase nemohlo selkám v hlavě srovnat, proč tuto, neboť to Markyta nemluvila jen tak ledabylo. (...)

• Tu přisedla Karla k Bartovi a šeptala mu: "Kmotříčku, hudějte mi něco k libosti." "I mluv jen - ty - to víš - tentononc -, že bych ti modré s nebe snesl, kdyby to možno bylo." "Tuto já od vás nechci. Hale půjčte mi od svého bratrovce šaty, já bych se ráda přestrojila za vojáka." (...) "Na můtě kuši, totě Karla!" zvolal Petr, plácna přestrojenému děvčeti na rameno. "Ten to uhádl hned!" smál se Barta. Hned obstoupili Karlu ze všech stran, každý jí otáčel, ženy i muži volajíce: "Kterak by to na ni hulil! - Lepší sluší jí chlapský kabát než sukně." "Nynčko mi hustupte, ja chci dělat chlapa, jak se patří," zvolala Karla rozhrnujíc chasu silnou paží. "Kterak tě budem volat, když jsi chlap?" ptali se někteří Karly. Byla v rozpacích. Ale voják za sedláka převlečený hned to rozhodl: "Svatá Karolina a svatý Karel, tuto je stejné, říkejme jí Karel." "Tedy Karel," přisvědčila chasa. (...)

• "Hano!" začal Karel, když byl s Hanou do komory vešel a vedle ní na truhlu se byl posadil. "Hano, pověz mi hupřímně, jestli se ti takto líbím a jestli bys mne chtěla, kdybych bula opravdu chlapcem?" "Žádného jiného; takto se mi líbíš zrovna dost," odpověděla Hana a ovinula ruku okolo šíje své družky, jak to dělávala. "Kdybys bula chlapec, já bych si žádného nevezala do smrti," šeptala, položíc umdlenou hlavu na její rameno. "Slib mi to před bohem rukú dáním," řekl Karel hlasem opravdovým. Hana ani nevěděla, co dělá, měla vše za žert, a přece jí do žertu nebylo. Avšak hlas Karla srdce jí prorážel; ruku mu podajíc řekla: "Slibuju!"(...)

• "Odpusťte mně, lidičky, - poradte mně - já nevím co počít - Karla není děvče, ona je chlapec!" zvolala Markyta, přikryla si oči a pustila se do pláče.

Selka i sedlák zůstali, jak by je posel boží zastihl. "Hale osobo, tuto je věc neslýchaná, tuto nemůž hani být -kterak se to stalo?" ptal se Milota. "Povím vám kterak," oddechla si Markyta, jako by jí tíže se srdce spadla. Pak vypravovala: "Víte, kterak se trápil nebožtík, že musí být vojákem, co jsem já pro tuto hořkých slzí vylila. Ani jsme toho prvního chlapce nezeleli, když umřel, protože chlapec byl. Prosili jsme pánaboha, když jsem byla zase samodruhá, - aby nám dal děvče.

Pánbůh jinak usoudil, byl chlapec. Tu jsme se prohřešili proti pánubohu. Abychom ho uchránili od stavu vojenského, obelhali jsme dobré lidi a vydali ho za děvče. Ale pánbůh se nedá obelhat. - Drahoň umřel. - To děvče, chci říct ten chlapec, byl moje jediná radost. Byla jsem bedlivá naň, aby nepřišel rod jeho najevo. Ani Barta neměl zdání. Jak víte, až na ty povídačky se mi to podařilo. Dokud byl chlapec mlád, bylo dobře, ale čím více přicházel do let, tím více ho chlapecká přirozenost přemáhala a jen mým pláčem dal se obměkčit, že mlčel. Já mu vždy říkala: 'Jen už buď trpěliv, dokud ti neminou právní léta, sice neujdeš vojenskému stavu. Pak nám bůh nějak pomůže.' Ale on byl smutnější a smutnější, vždy mi říkal: 'Vidíte, mámo, musí jich více jít ha vrátí se, proč bych já nešel ha bul z jiných, nic se o mne nebojte.' Ale já se nemohla odhodlat.

• „Karla – či ne – Karel tebe i vás všechny nastokrát pozdravuje. Máš mu odpustit, ale že to už nemohl přetrpět. Nemáš si naříkat, a modlit se za něj, aby mu pánbůh dal ve zdraví se navrátit. Už jede přímo ku Praze k panu nadporučíkovi – tentononc – a odevzdá se sám.“ Jakkoli Markyta věděla, že to jinak nebude, přece se pustila do žalostného pláče. (...)

Za krátký čas potom vrátil se Karel co vysloužilce domů, stal se řádným sedlákem a žije snad posud se svou Hanou.

zdroj: NĚMCOVÁ, Božena et al. Karla : Chyže pod horami ; Dlouhá noc ; Sestry. Vydání v Akcentu první. Třebíč: Akcent, 2021. 161 stran. ISBN 978-80-7497-346-8.

Viktorka – úryvky

• Před patnácti lety byla Viktorka děvče jako malina. Daleko široko nebylo jí rovně. Svižná jako srna, pracovitá jako včelka, nikdo nemohl by si být lepší ženy přát. Takové děvče, a když má ještě podíl na statku k očekávání, nezůstane pod pokličkou, to se samo sebou rozumí. Také o Viktorce šla pověst po celém okolí a námluvníci podávali si dvěře. Tatíkovi a matce by se mnohý byl líbil, ne jeden byl hospodář zámožný, a dcera by byla přišla, jak se říká, do plného, ale ona tomu nechtěla rozumět. Jen ten měl u ní dobré oko, kdo nejpěkněji tancoval, a to jen při muzice. (...)

• Jeden z nich začal chodit za Viktorkou. Šla-li do kostela, šel za ní, v kostele stál zajisté nedaleko ní, a místo co měl koukat na oltář, koukal na ni. Šla-li na trávu, zajisté se vyskytnul nablízku, zkrátka ať šla kam šla, všude ji následoval jako stín. Lidé si povídali o něm, že nemá dobrý rozum, a Viktorka když vešla mezi kamarádky a stala se zmínka o něm, říkala: "Co ten voják za mnou chodí? Ani nemluví, jako ten morous. Já se ho bojím. Když ho nablízku cítím, jako by po mně lezlo, a z těch očí jde mi hlava kolem." (...)

• Ale Viktorka s ním měla peklo. Už jí mrzelo vycházet, kam právě nemusela, jen aby na chvíli těch očí se zprostila, které jí všady pronásledovaly. Už jí přestala muzika těšit, protože vždy z některého kouta v sednici pošmurný obličej na ni se díval. Už nechodila tak ráda na přástvy, neboť věděla jistě, jestli nesedí ve světnici, že stojí venku u okna černý myslivec, a děvčeti vázl hlas v hrdle a nit se jí trhala. Trápilo ji to. Každý pozoroval změnu na ní, ale nikdo si nepomyslel, že by myslivec snad tím vinen byl. Jednou ale povídala Viktorka kamarádkám: "To mi věřte, děvčata, kdyby teď právě ženich pro mne přišel, ať by si byl chudý nebo bohatý, pěkný nebo ošklivý, hned bych si ho vzala, jen kdyby byl přesporní."

"Co ti to vlezlo do hlavy? Máš snad doma zlou vůli, že ses tak zbrkla a že by se ti už ani u nás nelíbilo?" ozvaly se děvčata.

"Nemyslete si to o mně. Ale já tu nemohu vydržet, dokud tu bude ten černý voják."

"Vy si to nemůžete ani pomyslit, jak mne ten člověk dotěravý trápí a zlobí. Už se ani s pokojem vyspat ani pomodlit nemohu, všude mne ty oči pronásledují!" žalovala s pláčem Viktorka děvčatům.

"Ale božínku, pročpak mu to nezakážeš, ať za tebou nechodí? Proč mu neřekneš, že ho nemůžeš vystát, že je ti sůl v očích?" radily jí holky.

"Copak jsem to neudělala? S ním jsem nemluvila.

Jakpak naň promluvit, když jde za mnou jako stín.

Ale vzkázala jsem mu to po jeho kamarádu."

"No, a neposlechl?" ptaly se děvčata.

"Baže ne. Povídal tomu jistému, že mu nemá nikdo co poroučet, že on si může chodit, kam chce a ke komu chce." (...)

• Otcí se to zdálo divné, že se tak najednou rozhodla, ptal se jí, jestli Toníka zná, aby je darmo neondala; ale Viktorka zůstala při svém slovu a řekla ještě otcí, že ona Toníka Šimovic dobře zná, že je hodný hoch.

„Já mám radost z toho,“ řekl otec. (...) Přišla matka k Viktorce do komory, dělala jí křížek a přála štěstí.

„Co mne přitom nejvíc těší, že nepřijdeš ke tchyni ani k švakrové, že budeš sama hospodyně,“ dodala.

„I mamičko, já bych si ho vzala, kdyby měl dvě tchyně,“ odpověděla Viktorka. „Inu to je tím lépe, když se máte tak rádi.“

režie: Jakub Čermák

www.akcent.cz

„I to ne, mamičko, já bych i jinému hodnému hochu byla slovo dala.“ „Prosím tě, co to mluvíš, vždyť se jich dost hlásilo a žádného jsi nechtěla.“ „Tenkrát nechodil za mnou ještě ten voják s těma zlýma očima,“ šeptala Viktorka. (...) Do večera bylo po námluvách. Pan kantor napsal svatební smlouvu, svědkové a rodiče podepsali ji třemi křížky místo jmen, jež pan kmotr připsat musel, a Viktorka slíbila Toníkovi rukoudáním, že bude za tři neděle jeho ženou.

• „Tu mi přišlo podívat se na stráň, a koho tam pod stromem vidím – vojáka! Rychle se obrátím pryč, ale v tom okamžiku šlápla jsem na trní, co u cesty leželo, a nohu jsem si poranila. Nekřikla jsem, ale bolesti dělaly se mi před očima mžitky a já sklesla na zem. Jako ve snu viděla jsem, že mne bral někdo do náručí a odnášel, až mne pak silná bolest probudila. U potoka klečel voják, smáčel v něm bílý svůj šátek a vinul mi ho okolo nohy. Panebože, myslela jsem, co se bude s tebou dít, teď nemůžeš těm očím utéci. Nejlepší, když se nebudeš do nich dívat! Dost mne bolest trápila, hlava se mi až motala, ale ani jsem nešpitla, oči neotevřela. Kladl mi svou ruku na čelo, bral mne za ruku. Mne mráz pocházel, – ale mlčela jsem. Pak mne pustil a začal mně kropit vodu do obličeje, zdvihal mi hlavu. Co jsem měla dělat, musela jsem přece oči otevřít. – Ach, má milá kmotra, ty jeho oči na mne zasvítily, jako to boží slunko. Já musela svoje oči zakrýt! Ale což to bylo vše platno, když začal na mne mluvit! – Och, vy jste měla pravdu, milá kmotra, že učaruje i hlasem. Mně zaznívá ustavičně v uších jeho hlas, jeho slova, když mi povídal, že mne miluje, že jsem jeho blaho, jeho nebe!”

„Jaká to hříšná slova, to je vidět ďábelské líčky, kterémupak člověku by takové řeči napadly! – Nešťastná Viktorko, cos to myslela, žes mu uvěřila,“ bědovala kmotra.

„Bože, jakpak neuvěřit, když vám řekne, že vás miluje!“ (...)

• Viktorka ležela od toho dne jako zabitá. Nemluvila, leda jako ve snu nesrozumitelná slova, nežádala si ničeho, nevšímal si nikoho. (...) Viktorka zakroutila hlavou a řekla: „Jen povídej, Mařenko!“ „Večer vojáci odešli,“ začala Mařenka. Sotva ale doslovila, popadla ji Viktorka za ruku, kvapně se tázajíc: „Vojáci odešli? A kam?“

„Pryč, kam – to nevím.“ (...)

• Ráno, když Mařenka se probudila, bylo Viktorčino lože už prázdné. I myslela, že snad šla do světnice ke své obvyklé práci, ale ona nebyla ani ve světnici a ve dvoře jí také nebylo. Rodičům to bylo divné, poslali hned ke kovářce, jestli snad k ní nešla. Ale ani tam jí nebylo. „Kampak se poděla?“ Ptal se jeden druhého, prohledajíce každý kout. Také běžel čeledín k ženichovi. Když nikde nebyla a když i ženich přišel ze sousední vsi a také o ní nevěděl, tu teprv vylezla kovářka s barvou ven, řkouc: „Já myslím, že utekla za vojákem!“ (...)

• Plakali pro Viktorku všickni, dávali na mše a na modlení, ale když přešlo půl roku, tři čtvrti roku a ještě o ní ani sluchu ani vidu nebylo, vzpomínalo se na ni co na nebožku. Uplynul i rok. (...)

Jednoho dne přinesli ovčáci novinu do vsi, že viděli v panském lese ženskou, která je zrovna tak velká a takové černé vlasy má jako Viktorka. (...)

• Jednou v noci stál jsem na čekání, na stráni nad starým bělidlem. Měsíc svítil jako ve dne. Tu vidím vycházet Viktorku z lesa. Když jde, nese ruce pod prsy přes sebe položené, hlavu k předu schýlenou, a běží tak lehce, až člověku se zdá, země že se nedotýká. To utíkala také tak z lesa a zrovna k splavu. Já ji vidíval již tenkrát začasto u vody sedět, aneb na stráni pod tím velkým dubem, a tudý jsem si toho hned nevšimnul. Ale když jsem dobře přihlídl, vidím, že cosi do vody zahazuje, a slyším ji tak divoce zasmát se, až mi vlasy se zježily. Pes můj začal hrozně výt. Já se tenkrát hrůzou trásl. Viktorka sedla si ale potom na pařez a zpívala. Nerozuměl jsem ani slova, ale nota byla k ukolébavce, co zpívají matky dětem.

Zdroj: NĚMCOVÁ, Božena. Babička [online]. V MKP 1. vyd. Praha : městská knihovna v Praze, 2012

Sestry – úryvky

· Tu náhle ozve se štěkot psa z lesa. „To je on!“ zaraduje se děvče. V malé chvíli obskakuje ji krásný honící pes, za ním pak přichází myslivec. „Tak dlouho, dlouho nejdeš, Roberte!“ předhazuje děvče přichozímu, objímajíc jeho rámě. „Dlouho? – Já vzkázal, že přijdu soumrakem, a teprv slunce zašlo,“ omlouval se Robert, líbaje děvče v líce. „Pravda; ale nediv se, Roberte, že mi čekání dlouhé bylo, vždyť jsem čekala na tebe, tu mi bývá okamžení hodinou, hodina dnem.“ (...) „Krásná jsi, Hedviko, velmi krásná,“ praví polotajemným hlasem myslivec, objímaje jednou rukou útlé tělo děvčete, druhou hladě zlaté její vlasy. „Opravdu, Roberte?“ ptá se děvče, pozdvihnouc k milenci dobré, nevinné oko. „Viděl jsem krasavice italské i španělské, ale krásnější než tys neviděl jsem –“ ujišťoval Robert. (...) „Nikdo tě neviděl, když jsi šla sem?“ ptal se náhle, jako by na něco vzpomněl. „Nikdo, Roberte; chasa tancuje na dolní louce, staří u rychtáře besedují. Dbám já o to, by mne nikdo s tebou neviděl, neušlať bych posměchu celé vsi, a ty neušel bys pronásledování; nemají to rádi, když se děvče z vesnice vydá. A co by sestra řekla, kdyby od jiného o naší lásce se dověděla?“ „A kde je dnes sestra tvoje i švagr, žes mohla odejít?“ ptal se Robert. „Sestra i švagr jeli přes pole do Nimbše, malého chlapečka vzali s sebou. Ach, Roberte, kým bys již jistotu slíbené ti od pána služby v rukou měl, bych mohla sestře Johanně o lásce naší povědít. Tak mi to svědomí tíží jako kámen, že jí nemohu říci.“ (...)

· Pozdě bylo již, když Robert doprovodiv Hedviku na okraj lesa, nazpět pospíchal. U východu z lesa přivázán čeká naň kůň; nedočkavě pohazuje hlavou, kopyto rozrývá kyprou zem. Tu ozve se štěkot psa, kůň roztáhne nozdry a divoce zarže, cítě svého pána. „Jen se neraduj tak hlasitě, Vulkáne,“ domlouvá mu Robert, veda ho z lesa, „byť tu na nás i nečíhali bandité, najatí od žárlivých soků, je se co bát nepovolaných očí. Krásné je to stvoření,“ šeptal dále jako v zamýšlení, – „nebyl bych myslil, že v té stepi taková růže rozkvétá. Štěstí samo přivedlo mne k ní. – Škoda, kdyby jiný byl utrhl květ její, neznaje ani krásu jeho ocenit. – Ale co tu slibů, přísah u těch děvčat, hned aby se jim na věky zadal. Blázínkové! –“ S lehkomyšlným tímto úsměškem vymrštil se Robert na koně, a jedním letem uhání po rovině kupředu. (...) Robert skočí s koně, hodí uzdu nevrlému podkonímu, koně ale jako na pochvalu pohladí po hlavě. – „Paní kněžna již doma?“ krátce ptá se vrátného. „Ano, Osvícenost!“ pokorně odpovídá vrátný. Robert rychle pospíchá k osvětlenému zámku a za ním pes, sotva dechu popadaje. A Hedvika klečí ve své komůrce, modlí se za svého miláčka, prosí o požehnání nebes pro svoji lásku. – Ubohá, ubohá Hedviko!

· Týden již uplynul, co neviděla svého miláčka, co o něm ani neslyšela! Proto se tak velice na slavnost těšila, doufajíc, že ho uvidí. (...) Hedvika poslouchá, náhle ale sebou trhne, vyskočí, a oči radostí jí zahoří. – Nerozumí sice cizí té řeči, v které se hovor vede, ale zvučný, lahodný ten jeden ' hlas zná! Mezi tisíci hlasy by jej rozeznala. Ten samý zvuk; zaujal nevinné srdce její hned na první doslech, ten slyšela ve vážné přísaze i v tichém šepotu vášnivé milosti. – „Ale s kým to přichází?“ ptá se děvče samo sebe – a srdce jí očekáváním prudčeji a prudčeji bije. Slyší šust hedvábného šatu, cítí vůni panskou, tu samou, jakou byl nadchnut šat kněžny, když ráno při slavnosti lem jeho políbit dovolení dostala. Již se kmitá drahý šat mezi zelenem, a v okamžení stojí před Hedvikou krásná kněžna a Robert. Nemá myslivecký prostý šat – černě oděn je, na prsou řády, na bílé ruce třpytí se briliant. Děvče s úžasem dívá se na ten šat, na paní, zavěšenou v jeho rámě, trne, pozorujíc v jeho tváři, v níž před nedávnem s rozkoší se zhlížela, chladnost, pohrdlivost, v oku utajený hněv! – Myšlenka pravdy pronikne myslí její hrozná to pro ni myšlenka. – Ale nemůže jí věřit, a přikročíc k Robertovi, zoufale zvolá: „To není možná, Roberte; tys přísahal!“ – Chladně jí kníže odstrčí. – Kněžna ale nedůvěrně jaksi pohlédnouc na knížete, útrpně pak na děvče, ptá se: „Co je to, kníže, znáte to děvče?“ „Viděl jsem ji dnes ponejprv, kněžno u vás; – myslím, že je buď opilá, buď že se zbláznila, anebo že se v osobě mýlí,“ odpovídá kníže zcela chladně a pokojně. Hedvika rozumí těm slovům, ale ten chladný, bezsrdečný zvuk ten již nezná! Upřeně dívá se oko její na postavu před sebou – zdá se ale, že jí cizí je. Barva s tváří jí uprchla, ruce bezvládně klesly, srdce necítilo ani radost, ani žalost – ztuhlo. Když na kněžnino zavolání lidé se sbíhali, a přede všemi jinými Johanna, jako tušením hnána – ležela Hedvika v trávě jako socha z mramoru, hromem s podstavce svržená. „Co se stalo děvčeti?“ ptal se jeden druhého; ale ten jediný, který věděl, nepověděl, a nikdo jiný příčinu ani netušil.

· Pomalu byla Hedvika tak dalece zdráva, že mohla s postele vstát. Ale nebyla to již Hedvika. Postava její vůči hledě se ztrácela, tváře měla jako lilie, veselost z očí zmizela, a stala se nemluvnou. Jestli se na chlapce nebo nás kdy usmála, jevila se taková bolest v tváři, jako by jí srdce při tom plakalo. Plakat ji však nikdo neviděl; ale modlit se chodívala pod kříž k lesu. I když zima nastala, klekávala tam dlouhé chvíle. Ve vesnici povídali si lidé, že přišla Hedvika o rozum.

(...) Jednou, když byly ženy samy doma, vzala Johanna Hedviku okolo krku, prosíc, by jí svěřila svoji bolest. Hedvika obejmula sestru, hluboce si vzdychla a po chvíli povídala: ‚Odpusť mi, Johanko, že jsem se proti tvé lásce prohřešila. Doufalať jsem, že mi ráda odpustíš, když mne šťastnou uvidíš, že jsem ti lásku svoji tajila. Čekala jsem jen na příhodnou chvíli, ona nepřišla a nepříjde více. Zklamal mne: a co hůře, že se prohřešil i proti Pánu Bohu, zrušiv přísahu.‘ (...)

- ‚Poslyš tedy a odpusť mně, a jí, čeho jsme se dopustili. Pamatuješ se na ono ráno, je tomu čtrnácte dní, když jsem všecka zlekaná z komory od Hedviky se vrátila? Nuž, když jsem tam vešla, ležela ve mdlobách, na loži, a novorozeně držela v ruce – mrtvé! Já ztrnula! Že by matkou byla, zdání jsem neměla!- Zpamatovala jsem se ale hned, začnu ji křísit, což se mi i brzy podařilo.‘
- ‚Proč jsi mne nenechala umřít?‘ povídá mi, když se zpamatovala, ‚a kde je moje dítě?‘ Tu jsem vzala dítě, zavážu a chci i to přivést k životu; ale bylo už darmo, krev mu uběhla. Pokřtila jsem je svěcenou vodou a schovala do skříňky.‘ Mně bylo úzko! – ‚Proč jsi mi to neřekla, Hedviko?‘ ptám se jí. – ‚Proč?‘ – Nechtěla jsem ti udělat větší ještě žalost a hanbu. Doufala jsem, že umru, však nepoštěstilo se mi. A napadl mi soud lidu, hanba, bála jsem se o pokoj domácí, o tvoje dobré jméno, a to přimělo mne k úmyslu všecko skrýt a mlčet. – Sama jsem dítě pochovala a nezůstalo stopy po všem, jen červ v mém svědomí. ‘(...)
- Obě byly odsouzeny, ale že se bral soud ohled na zmírňující okolnosti, byla Hedvika odsouzena na rok do trestnice k lehké práci a Johanna na tři měsíce. Když jim soudce rozsudek četl, ozvala se Johanna: ‚I já chci, pánové, být odsouzena na rok, stejně s Hedvikou, učňte mi tu milost. Nemohu a nesmím ji opustit, slíbila jsem to matce naší na smrtelné posteli.‘ Soudcové ale na její prosbu málo dbali. (...)
- V čísle třiatřicátém ležela na příčně Hedvika; hlava její spočívala na rameně sestry, v sepjatých přes prsa rukou držela druhou její ruku. Bledé jich tváře se dotýkaly. Teplá, horkými slzami polita byla tvář Johanny, tvář Hedviky jako z mramoru. Oko Johanny patřilo světu; v otevřeném krásném oku Hedviky jevila se duše, očištěná všeho kalu, prosta žalosti i radosti světa, to patřilo již nebi. Okolo úst rozpoložen byl mír.(...) ‚Neplač, Johanko, proč pláčeš?‘ šeptala tichým hlasem, ‚přej mi pokoj! (...) Úsměv uspokojující přelítne tvář Hedviky, oko její více ještě zaleskne se. Pak se obrátí po slunci, které skrze mříže otevřeného okna zasvítá, a lehounkým vzdechem – opouští svět...
- Přátelé klečí ještě u keře šípkového, jediného to pomníku na hrobě Hedviky. – Tu jede po silnici panský kočár a v něm sedí v pocestném obleku krásná dáma a muž. Burkhard vyskočí, bystře se podívá do kočáru, a uchopiv Frickovo rámě, zvolá: ‚To její vrah!‘ Zarsší mladíkovo oko, svalovitá ruka jeho se zdvihne, ale dolů ji táhne slabá ruka Johanny, a jemný její hlas zašeptá: ‚Ona mu odpustila.‘

Zdroj: NĚMCOVÁ, Božena. Povídky I [online]. V MKP 1. vyd. Praha : Městská knihovna v Praze, 2012

